Vidění krále Belšasara

Původ materiálu
Marta Židková
Pořadí v lekci
36

Téma

Nikdo a nic není silnější než Bůh

Cíl

Děti mají být ujištěny, že Pán Bůh není netečný k tomu, co se zde na zemi děje. Je nablízku, povzbuzuje, má pro nás svůj „dobrý plán“. A nikdo, kdo si „hraje na Boha“, nemůže dopadnout dobře. Hospodin se nenechá urážet, zesměšňovat. A nikdo s ním nemůže manipulovat. On je silnější a mocnější. A má tu poslední slovo. Vzkazuje varování. Chystá záchranu.

Pro učitele

Biblický text: Da 5,1–30

Výkladové poznámky

- **Belšasar** (Bel krále chraň, z asyrského Bel-šar-usur): poslední babylónský král a podle nejnovějších výzkumů zřejmě syn a spoluvládce Nabonidův. Žil v polovině 6. století př. Kr. a od čtvrtého roku vlády svého otce byl zapojován do výkonu vladařských povinností. Belšazarův otec měl mnoho nepřátel, kteří usilovali o jeho pád. Babylónské kněžstvo boha Marduka stálo v opozici, zřejmě kvůli zanedbávání Mardukova kultu, a v říši navíc panovala ekonomická nestabilita. Nabonid tyto problémy zanedbával a raději odešel z Babylónu. Nechal si postavit nový palác v oáze Tajmá, ve kterém od té chvíle sídlil. V Babylónu za něj řídil státní povinnosti princ Belšasar. Mezitím však perský král Kýros II. porazil médského krále Astyaga, kterému do té doby byl vazalem, a také dobyl hlavní médské město Ekbatanu. Roku 546 př. Kr. dobyl též Lýdii a krátce poté lýdské město Sardy. Nabonid se ze strachu před Kýrem vrátil do Babylónu. Když však Peršané zaútočili na Mezopotámii, její obyvatelé je naopak vítali a otevírali jim brány. Nabonida zajali, avšak není jisté, co s ním provedli dále. Co se stalo s Belšasarem, není známo. (Dle *Dějiny Mezopotámie*, Praha: Karolinum, 1998)

Nebúkadnézar byl tedy Belšasarův předchůdce, možná děd. V biblickém příběhu nejde o historicky přesnou zprávu. Čerpá z historických souvislostí, ale dává příběhu jinou náplň. Jasně zde proti sobě stojí lidská nabubřelost a spoléhání se na božstva všeho druhu na jedné straně a na druhé víra v Boha silného, mocného, jedinečného.

- **Uspořádání veliké hostiny:** Paradox situace — nepřátelé jsou blízko, již „za branami“, a v paláci se hoduje. Náboženské prvky na hostinu silně pronikají (v.4). Jsou vzývána babylónská božstva. V situaci ohrožení si zřejmě hodovníci připomínají velká vítězství (včetně vítězství nad bohem Judejců — Hospodinem) a pevně věří v ochranu a triumf vlastních božstev.
- **Nádoby z jeruzalémského chrámu:** Jedinečné a vzácné nádobí, nebylo určeno k běžnému používání, ale pouze k bohoslužbě Hospodinu (viz Ex 40,9). Belšasar a spol. je znesvětili. Vysmívají se zde Hospodinu, bohu Judejců — všechno, co sloužilo Hospodinu, se hodí tak akorát k tomu, aby se z toho člověk opil. Jak se však mýlí… Nádoby se vrátí s osvobozeným lidem do Jeruzaléma.
- **Píšící ruka:** Boží zázrak, znamení. Hospodinův vstup do lidského žití, který (jako vždy, když Hospodin osobně zasáhne) účastníky velmi překvapí. Smyslem Hospodinových znamení je přimět člověka k reflexi. Šokovat a přimět lidi ke změně uvažování, k jinému pohledu. Ten, kdo řídí události, není babylónský král, ale Hospodin. Navzdory tomu, že nemá chrám a jeho lid je ve vyhnanství, on řídí chod dějin.
- **Povolání Daniele:** Jak to, že král nezná nejvyššího věštce? Daniel patrně do politického dění nevstupoval, byl povoláván. Královna matka ještě nezapomněla na vzácného člověka, který Nebúkadnésarovi tak významně vstoupil do života. V páté kapitole není použita babylónská forma Danielova jména (Beltšasar), ale výhradě Daniel.

  Zvěstná zkratka jména Dani-el = Bůh můj je soud. Jako by ve chvíli, kdy vstoupí na scénu, bylo jasné, o co tu jde. V tomto okamžiku vstupuje do této události Hospodinův soud. Danielova věrnost, statečnost a odvaha jsou obdivuhodné. Bůh potřebuje na zemi i člověka, který sdělí dál, co Bůh vzkazuje. Interpret sdělení, vykladač, je stejně důležitý, jako to sdělení samo. V židovském prostředí Boží vykladač požívá obrovské úcty. Daniel je skutečným Božím prorokem.

- **Bůh dal Nebúkadnézarovi království a moc:** Hospodin dal, Hospodin vzal (Da 4); Belšasarův předchůdce svou moc a bohatství nezískal díky Mardukovi či jiným božstvům, ale jen a pouze díky Hospodinu. Nebúkadnésar prošel nesnadnou cestu od bohorovné pýchy k uznání Boží svrchovanosti. Danielovo připomenutí Nebúkadnézarovova vyznání a pokory stojí proti sebevědomí a pýše Belšasarově.

Belšasar jde úplně jinou cestou. Pýcha je největší Belšasarovo provinění. Král má snahu si Hospodina „zeslužebnit“, zesměšnit, manipulovat s ním. Charakterizuje to celé duchovní klima v babylónské říši. Babylón ve své pýše překročil všechny myslitelné meze. Babylónská říše je říše, která si žije úplně jinými principy, směřuje úplně někam jinam a nelze od ní očekávat nějaký pohyb, z něhož by rostla naděje na snazší život náboženských exulantů. A přijde trest. Hospodin „strhne dům pyšných“ (Př 15,25) a otevírá cestu na trůn Kýrovi. S Kýrem přijde zajatým Izraelcům osvobození. Hospodin tedy trestá i přináší milost.

- **Mené, mené, tekel ú-parsín:** v aramejštině tato slova označují peněžní jednotky (mina, šekel, půlšekel); Daniel čte nápis s jinými samohláskami a vykládá smysl, jak je mu dáno od Boha.

Úskalí

Nejde o řešení rébusů a hádanek. Pointou není Danielova intelektuální bystrost a vyřešení záhady. Centrum příběhu stojí v obsahu sdělení, v Hospodinově „vzkazu“ Belšasarovi, ve zvěstování Božího soudu. Boha si nelze „zeslužebnit“ a každý, kdo by se o to pokusil, dopadne špatně. Boží trest přišel za Belšasarovu obrovskou pýchu a neschopnost poučit se (ze zkušenosti krále Nebúkadnésara). Naším úkolem není vyhrožovat lidem Božím soudem, že je Pán Bůh určitě potrestá. Důraz má být dán na vyznání, že Boží slovo a moc platí vždycky, všude a pro všechny.

Odkazy

Cesta Božího lidu SZ. Praha: Kalich, 1991.

Pro děti

Předškoláci

Už jste se někdy něčeho hrozně lekli? Vyděsili? Báli se? Není to nic příjemného, co? Ještě že většina těch našich strachů brzy skončí a zase je dobře. V Bibli je příběh o jednom velikém vyděšení. A nedopadlo to dobře… Po králi Nebúkadnésarovi začal v babylónské říši vládnout král Belšasar. A ten byl namyšlený, myslel si, že je nejmocnější na celém světě a nikdo ho nikdy nepřemůže. Jednou uspořádal velikou hostinu. Se spoustou dalších lidí tam pili víno a vesele se bavili. Ale to mu nestačilo! Nechal přinést krásné zlaté a stříbrné nádoby, ukradené z jeruzalémského chrámu. Nalívali si do nich víno, vychvalovali svoje bohy a sochy a Pánu Bohu se posmívali. To už ale Belšazar opravdu přehnal… V tu chvíli se ve světle svíčky objevila

ruka. A král viděl, jak ta ruka začala něco psát na zeď. *(V tuto chvíli může katecheta psát na připravený papír neviditelným písmem. Viz pomůcky. A nechat písmo zaschnout. Je možné přidat i svícen a svíčku, trošku dramatična.)* Král se strašně vyděsil. Zbledl. Roztřásla se mu hrůzou kolena. Nechal si zavolat své rádce a vzdělance. „Kdo mi vysvětlí, co to znamená, co je tady napsáno, dostane obrovskou odměnu!“ Ale nikdo tomu nerozuměl. Král se strašně bál. Ničemu nerozuměl. Poradila mu až královna. „Uklidni se králi. Je tu v království jeden muž, tvůj otec Nebúkadnésar poznal, že je velmi moudrý a rozumí snům a záhadám. Zavolej ho. On ti to vysvětlí.“ A Daniel přišel. Král mu nabídl odměnu. Ale Daniel nic takového nechtěl. „To si nech. Já o žádné tvoje peníze ani slávu nestojím. Já mám jenom Pána Boha. To on je nejmocnější, to on obdarovává, od něj je všechno, co vím, co dostáváme, co máme. Tvůj otec Nebúkadnésar to taky časem zjistil. A věděl, že nad všemi lidskými vládami je nejmocnější Hospodin. To ty Belšasare si o sobě myslíš, že jsi nejmocnější. Našemu Pánu Bohu, Hospodinovi se vysmíváš. Tak si poslechni, co ti Hospodin vzkazuje. Ta ruka na omítku napsala Mené, mené tekel, ú-parsín. A znamená to — (Mené) Bůh spočítal, jak kraluješ, (tekel) zvážil tě na vahách a nic neváží, jsi nicka, (peres) a tvoje království je rozlomeno. A vezmou si ho Peršané a Médové. Skončil jsi králi.“ Daniel musel být moc statečný. Tohle říct králi do očí. Král dodržel své slovo. Dal Danielovi krásné oblečení, zlatý řetěz a vyhlásil, že má v království vysoké postavení. Ale to, co mu Daniel přišel vyřídit od Pána Boha se naprosto přesně vyplnilo. Ještě v tu stejnou noc byl král Belšasar zabit. A zem ovládli Médové.

Pomůcky: K motivu píšící ruky: Z katechetického webu je možné stáhnout obrázek s předkreslenou rukou. „Neviditelné písmo“ vytvoříte ze šťávy z citrónu nebo cibule, lze použít i ocet nebo mléko. Je možné psát prstem. Dobře se píše např. vatovými tyčinkami. Po zaschnutí papír zahřejte nad svíčkou nebo přejeďte zahřátou žehličkou. (Pozor na vznícení.) Napsaný text se objeví. Na konci vyprávění si děti mohou vytvořit tajemný nápis. Ty, které ještě neumí písmenka mohou něco „tajemného“ namalovat. A třeba doma s rodiči „odhalovat“. K motivu tajemné zprávy — je možné nachystat si šifru/rébus a nechat děti přemýšlet nad obsahem.

Mladší školní děti

Král Nebúkadnésar odvedl do babylónského zajetí spoustu Izraelců. Mezi nimi i Daniele a jeho tři přátele. Daniel byl velmi moudrý, jeho přátelé stateční a Pánu Bohu věrní. I když to nebylo vůbec samozřejmé a jednoduché. I v té daleké Baylónii pořád věřili Hospodinu, Pánu Bohu. Věřili tomu, že on je na jejich straně, že je neopustí, má je rád a že se jednou ukáže jeho veliká moc. Pořád doufali.

Uběhla řada let a král Nebúkadnésar zemřel. Po něm se stal králem Belšasar. A ten byl hrozně pyšný.

Znáte někoho, kdo je pyšný? A co to vlastně znamená, být pyšný? Někdo neuvěřitelně namyšlený. Takový člověk si myslí, že kolem něj jsou všichni neschopní, hloupější, že má nad ostatními moc a nikdo není víc než on. Vysmívá se jim a nikoho si neváží. Kdyby to šlo, tak by se takový nafoukanec snad i vznášel. Král Belšasar byl pořádně namyšlený nadutec. Zdědil spoustu peněz, ohromné bohatství a nadvládu nad mnoha dobytými zeměmi. Všechno to převzal po králi Nebúkadnésarovi. Nic nemusel budovat, všechno měl. A myslel si, že to tak bude pořád. Je přece nejschopnějším králem nejsilnější země! Nikdo a nic na něj nemůže! Bohové jsou všichni na jeho straně. A ti ostatní, i ten jakýsi Hospodin — ti jsou úplné nicky. Prťaví ubožáčci. Jak ten se mýlil!

Ukázalo se to na veliké hostině, kterou uspořádal pro tisíc svých hodnostářů. Pro ty nejvyšší z celého království. Užívali si, jedli, pili. A jak se rozparádili, dostal Belšasar nápad. Nechal přinést krásné zlaté a stříbrné nádoby, které byly ukradeny z jeruzalémského chrámu. Byly to vzácné nádoby. Používaly se při bohoslužbě. Když lidé v Judsku chválili Pána Boha. A teď? Belšasar do nich nechal nalévat víno a všichni z nich na té veliké hostině popíjeli. To král Belšasar tedy hodně přehnal. Tohle byla obrovská urážka Hospodina! Belšasarova sebejistota a pýcha už překročila všechny meze. A ono se to mělo za chviličku ukázat… Král s hodnostáři popíjeli z chrámových nádob a u toho vykřikovali: Slyšeli jste? Prý se blíží nepřátelé. Ha. My máme bohy zlaté! A stříbrné! Bronzové, železné, kamenné, dřevěné! Naše božstva nás ochrání proti všemu a všem! Nálada je báječná, všichni se skvěle baví. Když tu náhle král strašně zbledne. Uviděl něco děsivého. Na stole stál svícen a v jeho světle král viděl ruku. Velkou ruku. Ruku až po zápěstí. A prsty té ruky píší něco na omítku královského paláce. Král se strašně vyděsil. Kolena mu začala klepat o sebe, jak se třásl hrůzou. „Co to je? Co to má znamenat? Pojďte hned všichni sem! Zaklínači, hvězdopravci, planetáři! Všichni sem! A vysvětlete mi, co to má znamenat! Kdo to dokáže přečíst a vyložit mi, co se tam píše, tomu dám purpurový plášť a zlatý řetěz. A dostane vysokou funkci.“ Ale nikdo tomu nerozuměl. Nikdo to nedokázal přečíst. Nikdo to nedokázal vyložit. Král se bál. Hrůza ho úplně ochromila.

V tu chvíli přišla královna. „Ničeho se neboj králi. Uklidni se prosím tě. Je tady jeden muž, který si s tím určitě poradí. Je to jeden z těch přivedených zajatců. Z Judska. Tvůj otec ho znal. Jmenuje se Daniel. Král Nebúkadnésar v něm poznal velmi obdarovaného člověka. Moudrého, zkušeného. Daniel umí vykládat sny a umí řešit zapeklité záhady. Zavolej ho. Nech ho předvést. On ti určitě vysvětlí, co má tohle všechno znamenat.“

A Daniel byl přiveden před krále. „Ty jsi Daniel? Ten z judských zajatců? Prý je v tobě duch bohů. Zavolal jsem tě, protože nikdo z mých vzdělanců nerozumí tomu, co tu napsala ta zvláštní ruka. Ty to prý dokážeš. Pokud mi to vysvětlíš, bohatě se ti odměním. Dám ti vzácný plášť, zlatý řetěz, funkci.“ To je tedy uvítání! A velkorysá nabídka. Co na to Daniel? „To si nech králi. Já o tvé dary nestojím. Dej si to, komu chceš. Ale co je tady napsáno, to ti řeknu.

A vysvětlím. Protože to ti vzkazuje můj Bůh. Hospodin, nejvyšší bůh! Ten bůh, který dal všechnu moc, bohatství a slávu tvému otci Nebúkadnézarovi. To díky němu měl tak velkou říši. Nebúkadezarovi to stouplo do hlavy. Stal se povýšeným a zpupným. A taky padl až na dno. Stal se z něj vyhnanec bez domova. Až tehdy mu došlo, kdo je nejmocnější, kdo je tvůrcem a dárcem všeho dobrého. Vyznal, že Hospodin je nejvyšší Bůh. A vrátil se zpět na trůn. Ale ty Belšasare? Ty si myslíš, že nad tebe není nikdo a nic mocnějšího. Hospodinu se vysmíváš. Ty jsi tady vychvaloval modly ze zlata, železa, dřeva i kamene. Ale Hospodina jsi nechválil. Myslíš si, že tvou mocí nikdo a nic neotřese? Mýlíš se. Stihl tě trest, králi Belšasare. Poslyš, co ti vzkazuje Hospodin, co napsala ruka, kterou on poslal. Mené, mené, tekel u-parsín. Mené — Bůh sečetl tvé kralování a ukončil je. Tekel — byl jsi zvážen na vahách a shledán lehký. Peres — tvé království bylo rozlomeno a dáno Médům a Peršanům. Nic neváží a neznamenáš. Skončil jsi králi. Je po všem.“

To jsou hodně drsná slova. Umíte si představit, že byste něco podobného měli vyřídit? A nejvyššímu panovníkovi? Daniel prokázal nesmírnou statečnost, že dokázal králi říct do očí takové prorocví. Král dodržel slib. Dal Danielovi slíbenou odměnu. Ale s jeho srdcem se nestalo vůbec nic. Neprosil Hospodina o slitování. Nepokořil se. Ještě tu stejnou noc pronikli nepřátelé do Babylóna a král Belšasar byl zabit. Slovo vysmívaného Boha se naplnilo — pyšná babylónská země padla.

Pomůcky: Neviditelný inkoust, píšící ruka, tajné zprávy, rébusy, šifry… viz výše.

Starší školní děti

Společně si přečtěte biblický příběh. Můžete ho přečíst třeba i „v rolích“ — král, královna, Daniel… A spolu se o příběhu bavit. Co Belšasar udělal tak trestuhodného? V čem je základ jeho trestu? Nejde tady o trest za přehnané hodování či popíjení. Na co si Belšasar hrál? Co si o sobě myslel? Že ho nic neohrozí? Nikdo na něj „nemá“? Je přece králem nejmocnější země! On to tu řídí a rozhoduje! Někteří lidé si myslí, že nad ně není, že je jim všechno dovoleno a nic se jim nemůže stát. Boha se nebojí, lidmi kolem sebe pohrdají, neslyší na žádné napomínání. A třeba jim to i nějaký čas prochází. Pán Bůh s tím nesouhlasí. Nesnáší takovou pýchu a „hraní si na boha“. Bible mnohokrát svědčí o tom, že Bůh má a bude mít poslední slovo nad vším zlem, nad ubližováním, nad ponižováním, nad ničením druhých lidí. On je na straně slabých a ztrápených. I v tom Babylóně zajatcům pomaličku začalo docházet, že časy se mění. To zlé se zhroutí. Pán Bůh neopouští. Nakonec se i ty ukradené nádoby vrátí zpět do Judska. Pán Bůh totiž nejen trestá ty, kdo šíří zlo a nenávist, ale on také napravuje. Zastává se slabých a ukřivděných. Lid izraelský, rozptýlený v zajetí, se povzbuzoval vírou, že Hospodin Bůh neztratil nic ze své moci. Už samotný pád Babylóna byl pro ně dokladem Boží slávy a počátkem jejich vysvobození. Příběhy o Danielově moudrosti, statečnosti a věrnosti

povzbuzovaly a povzbuzují lidi v těžkých bolavých chvílích života. Pořád je na ve světě mnoho míst, kde se lidé upínají k naději, že nad zlem, které kolem nich má navrch, je Bůh silnější a mocnější. Pořád je na světě mnoho lidí, kteří druhé utiskují, ubližují, myslí si, že si můžou všechno dovolit. Od Daniele se můžeme učit, jak vzácná je moudrost a odvaha se takovým mocipánům umět postavit, ozvat se, nebát se. Ujišťovat se vírou, že je Pán Bůh na straně lásky a dobra.

Přesah

Někdy je těžké vidět naději tváří tvář lidské namyšlenosti, nadutosti, bolesti, trápení, násilí. Danielovy příběhy mohou pomáhat dívat se na svět i z jiného úhlu. Bůh se nedá zastrašit ani odsunout do kouta. Moc, zloba a násilí nestačí na jeho věrnost, lásku, blízkost.

Liturgie

Biblický text k zapamatování

Ano, Pane Bože všemohoucí, pravé a spravedlivé jsou tvé soudy. (Zj 16,7)

Bože, předej své soudy králi a svou spravedlnost královskému synu, aby obhajoval tvůj lid spravedlivě a tvé ponížené podle práva. (Ž 72,1)

Bůh nejvyšší má moc nad lidským kralováním. (Da 5,21)

Rituál

Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Daniele navrhujeme Žalm 62 *Má duše je tichá* (stačí její prolog) z připravovaného zpěvníku.

Okénko do bohoslužeb

Rébus pro dospělé členy shromáždění, šifra — poradí si s ní někdo? Budeme asi někoho potřebovat, kdo nám vysvětlí obsah. Na šifry byl mezi zajatci v Babylónii jeden velmi schopný „odborník“.

Říct tvrdou pravdu do očí — je to těžké? Mocipánům země?

Modlitba

Pane Bože, mockrát se nám stává, že si o sobě začneme hodně myslet. A umíme být pyšní a nafoukaní. A tebe nechceme poslouchat a snažíme se dělat si věci po svém. Prosíme, měj

s námi trpělivost a uč nás vážit si tebe, tvé pozornosti a lásky k nám. Ať se dokážeme učit z toho, co nám Bible a její svědci a proroci přinášejí. A prosíme za ty, kdo mají velikou moc na tomto světě. A jsou pyšní a domýšliví. Ať jsou laskavější. A snaží se domluvit, ukončit války, trápení a bolesti druhých. Pane Bože, buď prosíme s námi, když nás něco trápí. Amen.

Odkaz na pracovní list

33 Vidění krále Belšasara

Kam dále

Titěra, Ondřej: Vidění krále Belšasara (starší přípravka z cyklu Pozvání na ces...

Výklad knihy Daniel, 5. kapitola (audio; ČRo)

Píseň Má duše je tichá z připravovaného zpěvníku (Ž 62)

Odkaz na píseň

Svou sílu nám dáváš jak vinný kmen

Ten obraz zlatý, obraz se k nebi tyčí

Kdo to tam na zeď začal psát (SV150)

Buď vůle tvá, buď vůle tvoje všude tam

Cílová skupina

Mladší školní

Předškolní

Starší školní

Katechetické cykly

Dál přece nejdeme sami II (Od Samuele k Šalomounovi + Od Elijáše k mesiášovi)

Biblický odkaz (kat)

Daniel 5,1–30